

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΑΪΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
1926

Ε.Υ.Δ της Κ.ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

2 ΜΙΚΡΑ ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ
ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

ΥΠΟ

Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Α΄.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, τῶν χωρίων τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν, τῶν διαφόρων τόπων, μὲ μίαν λέξιν αἱ τοπωνυμῖαι — αἱ ὁποῖαι πολὺ προσφυνῶς παρωμοιάσθησαν μὲ «ἐπιγραφὰς γεγλυμμένας ἐπὶ τοῦ ἰδάφους» — εἶναι σπουδαιόταται ὄχι μόνον διὰ τὴν μελέτην τῆς γλώσσης μας καὶ τῶν κατὰ τόπους διαλέκτων της, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐθνικὴν μας ἐν γένει ἱστορίαν. Ὁ καθηγητὴς κ. Σ. Μενάρδος εἰς τὴν ὑποδειγματικὴν μελέτην του περὶ τῶν τοπωνυμιῶν τῆς Κύπρου, συνιστῶν ἐν τέλει τὴν ἐξακολούθησιν τῆς μελέτης καὶ ἐρεῦνης καὶ τῶν ὑπολοίπων τοπωνυμιῶν τῆς μεγαλονήσου, προσθέτει τὰ ἐξῆς «Εἰς τοιαύτην συλλογὴν ἡμποροῦσι νὰ ἐργασθῶσι πρὸ πάντων οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν τούτων τῶν κυπριακῶν κωμῶν. Ἐὰν «πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμωτάτον ἢ πατρίς», οὐδεμίᾳ ἄλλῃ μελέτῃ τιμωτέρα τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος. Διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ὀνομάτων, ἔστω καὶ μόνων τῶν κωμῶν εὐρομεν ἐπιζῶσαν τὴν γεγραμμένην ἀρχαιότητα πολὺ πλεον ἢ ὅσον ἐνομίζετο μέχρι τοῦδε. Καὶ ἡ Χριστιανικὴ παράδοσις ἐφωτίσθη καὶ εἶδομεν ἐπισκόπους οἷονεὶ ἀνισταμένους ἐκ τῶν ναύσκων, ὅπου ἐκάλυψαν τὰ λείψανά των εὐλαθέστεραι γενεαί. Ξένοι ἐπιδρομεῖς, ἀλλόφυλοι μισθοφόροι, Ἕλληνες ἄρχοντες, Φράγκοι ἱππῶται καὶ Λατῖνοι μοναχοὶ παρήλασαν κατόπιν ἐνώπιον ἡμῶν καὶ ἠκούσαμεν ἐπιζῆσαι καὶ αὐτὸ τὸ ἐπώνυμον τῶν ὀηγῶν».

Τὰ ἠπειρωτικὰ τοπωνύμια — ἀθησαύριστα ἀκόμη κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἀμελέτητα — εἶναι ὡσαύτως σπουδαιότατα διὰ τὴν μελέτην τῆς ἰδιαίτης πατρίδος μας. Πόσα ἐξ αὐτῶν δὲν μαρτυροῦν ἀγνώστους καὶ ἐνδιαφερούσας σελίδας τῆς περιπετειώδους καὶ σκοτεινῆς εἰς πολλὰ σημεῖα ἱστορίας της! Πόσα δὲν εἶναι ἀπύχης τρόπον τινὰ ποιικίλων γεγονότων λυπηρῶν ἢ εὐφροσύνων τῶν περασμένων χρόνων! Πόσα καὶ πόσα συμβάντα, πόσας ἐπιδρομὰς, πόσας συμφορὰς, πόσα μαρτύρια τῶν μαύρων ἡμερῶν τῆς δουλείας της δὲν μᾶς διηγοῦνται πολλὰ — ἰδίως ἐκ τῶν ξένων — τοπωνυμιῶν

της! Ἄφ' οὗ οἱ Ἠπειρωῶτα καυχῶνται διὰ τὴν «εὔανδρον» πατρίδα των, ἔχουν ἓνα λόγον περισσότερον νὰ μὴ λησμονοῦν καθόλου τὴν γνωστὴν γαλλικὴν παροιμίαν «noblesse oblige» καὶ ὅτι ἡ μελέτη τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος τῆς γενετήρας των—ὕψ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις των—ἀποτελεῖ δι' αὐτοὺς καθήκον ἱερόν, καθήκον ἐπιτακτικὸν καὶ ἐπεῖγον.

Τὰ τοπωνύμια τῆς Ἠπείρου, τὰ δημοτικά της τραγούδια (κλέφτικα, γαμήλια, ἐρωτικά, μοιρολόγια, τραγούδια τῆς ξενιτεῦς κ.λ.), τὰ γλωσσικά της ἰδιώματα, αἱ ἐπιγραφαὶ της, τὰ προικοσύμφωνα, τὰ διάφορα κοινοτικά ἔγγραφα, τὰ ἐρεΐτια τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων της, τὰ μεσαιωνικά κάστρα της, οἱ βυζαντινοὶ ναοὶ της κ.λ. κ.λ., ὅλα μᾶς διηγοῦνται κάτι ἀπὸ τὴν μακρὰν ἱστορίαν της, ὅλα προσθέτουν ἓνα λίθον, ἔστω καὶ μικρόν, εἰς τὸ ἄξιον τῆς Ἠπείρου οἰκοδόμημα, εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ ὁποίου τὰ «Ἠπειρωτικά Χρονικά» καλοῦν ὅλα τὰ φιλότιμα τέκνα της, ἀνοίγοντα εὐχαρίστως εἰς τὰς μελέτας αὐτῶν τὰς φιλοξένους στήλας των.

Ἄλλαι χῶραι ἑλληνικαὶ ἠετίχησαν νὰ εὔρουν δεξιούς ἐρευνητὰς τῶν τοπωνυμιῶν των. Ἡ Κύπρος τὸν κ. Σ. Μενάρδον, δημοσιεύσαντα εἰς τὸν III' τόμον τῆς «Ἀθηναίς» σελ. 315 - 421 τὴν ἀναφερθεῖσαν ὀλίγον ἀνωτέρω ἐξαιρετικὴν πραγματείαν του¹. Ἡ Χίος τὸν μακαρίτην Γ. Ζολώταν καὶ τὸν Καθηγητὴν κ. Κ. Ἄμαντον, τοῦ ὁποίου ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω μόνον τὴν εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ «Λεξικογραφικοῦ Ἀρχείου» σ. 12 - 48 ἀρίστην «Συμβολὴν εἰς τὸ Τοπωνυμικὸν τῆς Χίου»². Διαφόρων χωρῶν τοπωνύμια — μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μερικὰ ἡπειρωτικά: Ἰωάννινα, Σοῦλι, Ηρέβεζα κ.λ. — ἠρεΐνησαν εἰς ἐξαιρετικούς πραγματείας των καὶ οἱ κ. κ. Γ. Χατζιδάκις, Π. Φουφίτης (ἴδ. Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ 1922, Ἐπετηρίδα Βυζαντ. Σπουδῶν τοῦ 1924 κ.λ.) κ. ἄ. Περὶ τῶν ἡπειρωτικῶν τοπωνυμιῶν δὲν ἔχομεν—καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γνωρίζω — καμμίαν μέχρι τοῦδε συνολικὴν καὶ συστηματικὴν πραγματείαν. Ἡ παρούσα μελέτη μου δὲν εἶναι—ὡς ἄλλως τε καὶ ἡ ἐπιγραφὴ της δηλοῖ—παρὰ μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν τοπωνυμιῶν τῆς Ἠπείρου καί, γενικώτερον, εἰς τὴν μελέτην τῶν ὄρων, ὑψ' οὓς ὁ λαὸς πλάττει τὰς ὀνομασίας τῶν διαφόρων τόπων³. Εὐχομαὶ ἄλλοι λόγιοι Ἠπειρωῶται—καὶ πρὸ πάντων οἱ διδάσκαλοι—νὰ προσφέρουν ἀκόμη μεγα-

¹) Βραχυγραφικῶς θὰ ἀναφέρεται κατωτέρω: Τ. Κ.

²) Βραχυγραφικῶς θὰ δηλώνεται ἐφεξῆς: Τ. Χ.

³) Πρὸβλ. τὴν ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Σμύρνης «Ἀποικίῃ Ἐπιθεωρήσει» τοῦ ἔτους 1872 σ. 6—9. 31 κἄξ ἀνωνύμως δημοσιευθεῖσαν μελέτην «Περὶ ὀνοματοθεσιῶν τινῶν ἐν Συρω» καὶ τὴν τοῦ κ. Ἀθ. Παπαδοπούλου, Τοπωνύμια καὶ ἔθνη ἐν Πόντῳ, ἐν Λεξικογραφικ. Ἀρχ. Ε', 203 — 209.

λατέρων καὶ γενναιοτέρων τὴν συμβολὴν των εἰς τὴν μελέτην τῶν τοπωνυμιῶν τῆς πατρίδος των.

Β'.

Αἱ τοπωνύμια τῆς Ἠπείρου— ἀντανακλῶσαι, ὅς εἶναι φυσικόν, ὅλας τὰς κατὰ παλαιὰς ἱστορικὰς τέχας τῆς χώρας— εἶναι ἄλλαι μὲν καθαρῶς ἑλληνικαί, ὅλα δὲ ἄλβανικαί, σλαβῶναι, τουρκικαί, κουντοβλαχικαί κ. λ. Αἱ ἄλβανικαὶ ἐπιχωριάζουσι, φυσικά, πρὸ πάντων εἰς τὰς ἄλβανοφώνους περιφερείας τῆς Ἠπείρου: πρὸβλ. τὰς τοπωνυμίας *Βρέκε*—*Βεταίμε* (= Ἀστροπόδοχος), *Γκούρ* (= Πέτρα), *Γρόπε*—*Σκίπε* (= Ἀετόλακος ἢ Ἀετοφωλεῖ), *Κίλι*—*Μπάρδι* (= Ἀσπρο ἄλογο), *Κιάφα* (= Ζυγός), *Κιούγγι* (= Κωνοειδῆς βράχος), *Μπιθεκοῦκι* (= Κοκκινόκωλος), *Ἑέθι* (= Στεφάνι), *Σκίπερι*—*Μπρέτι*, *Σκίμπι*—*κοῦκι* (= Κοκκινόβραχος), *Χοῦντι*—*κοῦκι* κ. λ.¹

Ὡσαύτως καὶ αἱ κουντοβλαχικαὶ ἀπαντοῦν κυρίως εἰς τὰ βλαχόφωνα χωρία τῆς ΒΑ. Ἠπείρου, πρὸβλ. λ. χ. τὰς τοπωνυμίας *Βάλεα*—*Μάρι*, *Βάλεα*—*τιτὶ Κόρο*, *Μορουμέντο*—*ἄλ*—*Φλέβο*, *Τζάνα*—*Πούλεα*, *Πολιτσιονάρε*, *Φριγκουράσα* κ. λ. Τὰ σλαβῶναι καὶ τὰ τουρκικὰ τοπωνύμια ἀντίκρουσιν ἀντιθέτως εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ τμήματα τῆς Ἠπείρου, πρὸβλ. λ. χ. τὰ τοπωνύμια: *Ἀρμάτοβο*, *Καπέσοβο*, *Κεράσοβο*, *Λιάζοβι*, *Νιουμπρίνοβο*, *Ὀνιάτζοβο*, *Χόροβο* κ. λ. *Κλινοβό*, *Ρογκοβό*, *Σαροβό*, *Τουροβό* κ. λ. *Ζιέλοβα*, *Λέλοβα*, *Ντραμπάτοβα* (ἐκ τοῦ *Ντόμπρα*—*Βόντα*—καλὸ νερὸ ἢ *Καλονέρι*, κατὰ τὴν ὀρθὴν γνώμην τοῦ Ι. Λαμπρίδου, Ἠπειρωτ. Μελετήμ. Α' σ. 8) κ. λ. *Βελτισία*, *Γχοισούνισια*, *Νιοβρά*, *Πογδορά*, *Σιοποτό*, *Τοικονέσι* κ. λ. *Ἀλιζότ*—*ταυρλίε(ι)*, *Ἐμ'ν*—*ἀγᾶ*, *Κανῖλ*—*ταεσμὲ* (ἢ *Καλούτσιαν*), *Καραλιῆ*—*μπεῦ* (χωρίον παρὰ τὸ Δέλβινον), *Μετζουιές* (χωρίον βλαχόφωνον, κατοικούμενον ὑπὸ Γζαραγζοῦνηδων, κληθὲν οὕτως ἐκ κοῦ σουλτάνου Ἀβδουλ Μετζίτ), *Ναμᾶζ*—*Γκνίχ*, *Ντερβέτι*, *Ῥεσανιέ* (ἐκ τοῦ σουλτάνου Μεχμέτ Ῥεσιτ τοῦ Ε'), *Σιεφὶκ*—*μπεῦ* κ. λ. Μόνον ἢ ἑλληνικοτάτη, ἀλλ' ἀτυχῆς *Χιμάρα*, ἣτις καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Τουρκοκρατίας διέμεινεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτόνομος, ἔχει ὅλα σχεδὸν τὰ τοπωνύμια τῆς καθαρῶς ἑλληνικά: *Ἀνδρεχώρα*, *Ἀπέλιστρα*, *Βῆσσα*, *Γράμματα*, *Γυπέα*, *Γωνία*, *Δέμα*, *Διπόταμο*, *Καστανέος*, *Κάκοφο*, *Κίλοφο*, *Κρωτήρι*, *Περιθώρι*, *Παγά*, *Ῥαχῶνες*, *Σπήλαια*, *Σταυρίδι*, *Φυτά*, *Χάος*, *Χιμάρα* κ. λ. πρὸβλ. Δ. *Εὐαγγελίδου*, Ἡ βόρειος Ἠπειρος, Ἀθήναι 1919 σ. 71.

Ἀρτίον εἰς ἄλλους εἰδιωότερους μου τὴν μελέτην τῶν ξένων τοπω-

¹) Τὴν ἐφημερίαν τῶν ἄλβανικῶν τοπωνυμιῶν ὀφείλω εἰς τὸν φίλον καὶ ἄλβανομαθῆ σανάδελφόν μου κ. Π. Φουρζάκη.

νυμιῶν, θὰ λάβω ὑπ' ὄφιν εἰς τὰ ἐπόμενα μόνον τὰς καθαρῶς ἑλληνικὰς ὀνομασίας τῆς χώρας. Τὸ ἑλκὸν ἤντησα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ προφορικῶν πηγῶν (ἰδίως τὸ προσηγορευθὲν ἀπὸ τὰ χωρία Πάπιγκον, Ἀρτσίσταν, Ἀγ. Μηνῶν, Βιτσικόν, Γλατονκάθισταν), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὰ ἐξῆς συγγράμματα :

Ι. Δαμπρίδου, Ἠπειρωτικὰ Μελετήματα Α'— Γ'. Ἀθήναι 1887—1890 (βραχυγραφικῶς θὰ δηλώνεται Η. Μ).

Ι. Δαμπρίδου, Γεωγραφικά. Ἀθήναι 1870 (βραχυγραφ.: Ζαγ.).

Σπ. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ-πασσᾶ τοῦ Τεπελενλή. Ἀθήναι 1895 (ἐν τῆσι ταύτης ἀπὸ σελ. 601 κέξ. εὑρίσκεται πίναξ τοῦ Φιλητᾶ ἀνεκδοτος περιέχων τὰ τσερλίκια τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ καὶ τῶν νήδων αὐτοῦ. Βραχυγραφικὴ δῆλωσις: Ἀραβ.).

Δ. Βασιλιάδου, Ἠπειρωτικὸς Ἀστὴρ (εἰκονογραφ. Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1904. Ἐν Ἀθήναις. Βραχυγραφικῶς: Ἡ. Ἀστ.).

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

1) Τμημάτων τινῶν τῆς Ἠπείρου :

Ζ. = Ζαγόριον	Λ. = Λάκκα
Κ. = Κούρεντα	Λπ. = Λακκοπούλλα
Π. = Πωγώνιον	Μ. = Μαλακίσιον
Πρ. = Πρέβεζα	Τσ. = Τσιαρχοβίστα

2) Χωρίον τινῶν τοῦ Ζαγορίου :

Παπ. = Πάπιγκον	Ἄμ. = Ἄγιος Μηνῶς
Ἀρτσ. = Ἀρτσίστα	

Γ'.

Αἱ πλεῖσται τῶν ἡπειρωτ. τοπωνυμιῶν προῆλθον :

1) Ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς ποιότητος τοῦ ὀνομαζομένου δι' αὐτῶν ἐδάφους ἢ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀναβρυόντων ὑδάτων. Ἰκαναὶ δὲ πάλιν τῶν οὕτω πλασθεισῶν τοπωνυμιῶν εἶναι κοινοὶ γεωγραφικοὶ ὄροι, προσηγορικὰ ὀνόματα ἀποδιδόμενα εἰς πάντας τοὺς ὁμοειδεῖς τόπους καὶ ἀποτελοῦν οὕτω δεῖγμα τρανὸν ποιᾶς τινος ῥαθυμίας περὶ τὴν ὀνομασίαν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν διαφόρων τόπων. Οὕτω λ. γ. ἀπαντοῦν αἱ ἐξῆς τοπωνυμίαι :

Ἀργιόραχ(ι) (ἀντὶ Ἀργιόραχι, ἐν Ἀρτσίστῃ).

Ἀσπροχάλικο (εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Λούρου καὶ πρὸς Β. τῆς Φιλιπιάδος· τόπος κληθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ χρώματος τῶν ἐν αὐτῷ χαλίκων).

Ἀσπρομυαλός (Παπ.) τόπος, οὗ τὸ ἔδαφος συνίσταται ἐκ λευκῆς ἀργίλλου, παρεμφεροῦς τὸ χροῖμα πρὸς μυελόν (προφ. Ἀσπρομυαλός).

Βαρκά (Ἄρτσ.) τόπος βαρῶς ἤτοι ὑγρὸς καὶ κατ' ἀκολουθίαν χλοερὸς.

Βρυσούλλα (ἔξοχος τόπος ἐν Πρεβέζῃ, κληθεῖς οὕτως ἐκ παρακειμένης πηγῆς).

Βρυσούλλες (Παπ.) Τόπος, ἐν ᾧ πολλαὶ πηγαὶ εἰς ὀλίγην ἀπ' ἀλλήλων ἀπύστατον (προφ. λλεις),

Βρομονέρι. Πηγαὶ θειοῦχοι παρὰ τὴν Κόνιτσαν, κληθεῖσαι οὕτως ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ ὕδατος αὐτῶν (προφ. Βρομμουνέρ', τό).

Γαῖδαροχώρι (Π.) κληθὲν οὕτω μᾶλλον διὰ τὴν ἀφορίαν τοῦ ἔδαφους τοῦ ἢ διὰ τὴν διατροφὴν ὄνων. (Πρβλ. Γαῖδουρονήσι κ.τ.λ.).

Γυφτόκαμπος (Ζ.) κληθεῖς οὕτω διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Γλυκονέρι (Παπ.) ἐκ τοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ καὶ ἔκ τινος βράχου καταρρέοντος ὕδατος, εἰς ᾧ πρό τινος χρόνου συνέρρεον κατὰ τὴν πρώτην Μαΐου πολλοὶ ἀσθενεῖς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐλούοντο ἕνεκα τῶν ἀποδιδομένων εἰς αὐτὸ διαφόρων ἱαματικῶν ἰδιοτήτων (προφ. Γλυκουνέρ', τό).

Κοκκινόχωμα (Κ.), **Κόκκινο λιθάρι** (Παπ.) (προφ. Κόκκινου λ'θός') ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος τῶν τόπων. (Πρβλ. ἐν Κύπρῳ Κόκκιν' ἀλέβκα Γ. Κ. σ. 359), **Κρουνέρι** (Π.).

Λάγκος (=λίμνη ἐν Ἠλείῳ), ὄνομα λίμνης ἐν Παπίγῳ *Λίμνες*, ὄροπέδιον ἐν Παπίγῳ, ἐφ' οὗ σχηματίζονται μικραὶ λίμναι ἐκ τῆς τήξεως τῶν χιόνων τῶν πέριξ βουνῶν (Πρβ. Λιμνὴν καὶ Λιμνιά, ἐν Κύπρῳ Γ.Κ. σελ. 359) (προφ. Λάγκους, Λίμνις).

Ξηρόβαλτος (Π.) **Ξηροβούνι** (Μ.), ὄρος γυμνὸν καὶ ξηρὸν παραλλήλως πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου.

Πέτρα χωρίον παρὰ τὸν Λοῦρον, **Πλάκα** (Μ.), **Πουρί** (Παπ.) ἐκ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐξαγομένου πορίνου λίθου, **Ποτάμι** (Παπ.), παραπότιμος τοῦ Ἀφίου, ὅστις καλεῖται καὶ **Βοῖδομάτι** (προφ. Πουτάμ', Βοιδουμάτ').

Χαλίει (Μ.) χωρίον ΒΑ. τοῦ Συρράκου. **Χαλκαριά** (Παπ.), **Χούγλακας**, τόπος ἐν Παπίγῳ κληθεῖς οὕτω ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ πηγῆς ἀφθόου ὕδατος, ὅπερ «χοηλιῶς» (κοχλάζει) ἤτοι ἐξέρχεται μετὰ κοχλασμοῦ κ. λ.

2) Ἐκ τῆς ποικίλης διαπλάσεως τοῦ ἔδαφους ἢ ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος αὐτοῦ πρὸς διάφορα ζῷα ἢ πράγματα λ. χ.

Ἀγγαστρωμένη (Παπ.), οὕτω καλεῖται «οὐβίρα» τις εἰς τὸν ποταμὸν Βοῖδομάτην ἐκ τοῦ ἐν τῇ δεξιᾷ πλευρᾷ τῆς συμπαγοῦς βράχου, ἐξωγχιωμένου κατὰ τὸ μέσον, δίκην ἐγκύου γυναικὸς (προφ. -στρουμέν').

- Αὐγὸ** καὶ **Αὐγουλάκι** οὕτως ἐκλήθησαν παρὰ τῶν πολιορκητῶν τοῦ Μπιζανίου οἱ δύο γνωστοὶ παρ' αὐτὸ λόφοι ἐκ τοῦ ὠειδοῦς σχήματός των.
- Βαγγιλίστρια** (Παπ.), τόπος εἰς τὰς κλιτύς τοῦ ὄρους Ἀστράκας, ἐν ᾧ μακρόθεν φαίνεται ὡς εἰς ἐξωγραφημένος ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Ἐν τούτῳ ἐκτίσθη καὶ εἰκόνημα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.
- Βαθύλακκος** χωρίον τῆς Παραμυθίας καὶ ῥυαῖ ἐν Παπίγκῳ διασχίζων βαθύως τὴν πλευρὰν τοῦ βουνοῦ, ὅθεν καταρρέει. (Πρὸβλ. Βαθύλακκον, κώμην ἐν Κύπρῳ).
- Ζουνάρια** (Παπ.). Ὡς προσηγορικὸν ὄνομα ἢ λέξις δηλοῖ πλατείας καὶ χλοερὰς λωρίδας διαθεούσας τὰς πετρώδεις καὶ γυμνάς, ὡς τὰ πολλὰ, πλευρὰς τῶν βουνῶν ἐν εἰδει ζώνης (Πρὸβλ. *Κακὰ ζουνάρια* ἐν τῷ χωρίῳ Βιτσικῷ τοῦ Ζαγορίου).
- Καγκέλια** (Παπ.), τόπος διασχιζόμενος ὑπὸ ἀνάντους καὶ ἐλικοειδοῦς ὁδοῦ. ὁμώνυμος δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους Μιτσακίου, ὅπερ δεσπόζει ἐξ Α. τῆς πεδιάδος τῶν Ἰωαννίνων.
- Κακόλακκος** (Π.), χωρίον, ὅπερ χωρίζει ἀπὸ τοῦ ἔναντι χωρίου Ῥομπάτες ῥυαῖ βαθύς καὶ μὲ ἀποκρήμνους καὶ ἀποτόμους ὄχθας (-λάκκους).
- στ' Καλόηρ' τὰ Κιφάλια** (Ἄμ.) Πρὸβλ. τὰς ἀρχαίας *Κυρὸς Κεφαλὰς*, *Ὄνου γνάθον* κ. λ.
- Κάμπος**. Οὕτω καλεῖται πᾶς τόπος πεδινὸς παρὰ τῶν καλλιεργούντων αὐτὸν κατοίκων, χωρὶς νὰ λαμβάνηται φροντὶς πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ δι' ἰδίον ὄνοματος ἀπὸ ὁμοειδῶν τόπων. Ἄλλ' ὅταν εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη τοιαύτης διακρίσεως, λ. χ. προκειμένου νὰ συγκριθῇ πεδιάς τις πρὸς ἄλλην, τότε προστίθεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου, εἰς ὃ ἀνήκει, ἢ κατὰ γεν. ἢ ὡς ἐπιθετικὸς δορισμὸς λ. χ. «οὐ κάμπους τς Γλυτουνιάρστας εἶνι καλύτιρους ἀπὸ τοῦ κάμπου τς Κόντσας ἢ τς Γουρίτσας ἢ τ' Γιαννίν' (=τῶν Ἰωαννίνων)» κ. λ. ἢ «οὐ Γλυτουνιαρσνὸς οὐ κάμπους εἶνι καλύτιρους ἀπὸ τοῦν Γουρι. . . τκουν» κ. λ.).
- Καμποχώρια**, ἔκφρασις γενική, δι' ἧς ὀνομαζόνται 22 χωρία τοῦ τμήματος Κουρῆτων τὰ ἐπὶ τοῦ ὁμαλωτέρου καὶ πεδινωτέρου ἐδάφους κείμενα.
- Καπνισμέν(η)** (ἐνν. *μπισ'τιριά*—σπηλιά ἐν Ἰπείρῳ), σπήλαιον εἰς τὸ χωρίον Βιτσικὸν (Ζ.) καπνισμένον ἐκ τῆς πυρᾶς, ἣν ἀνάπτουν οἱ εἰς αὐτὸ ἐν ὄρῳ ἀνάγκης καταφεύγοντες κληροῖ ἢ ποιμένες.
- Κλεισούρα**. Οὕτω καλεῖται 1) χωρίον εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Λούρου 2) χωρίον πρὸς Α. τοῦ Τεπελενίου 3) στενὴ κοιλάς, δι' ἧς διέρχεται ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Ἰωαννίνων—Κονίτσης, μεταξύ τῶν χωρίων Δολιανῶν καὶ Ἀρτσιόστης (Ζ.) κ. ἄ.

Μακρύκαμπος 1) ὄροπέδιον ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Βοστίνης (Π.) καὶ 2) τόπος ἐν Παλίγκῳ (προφ. -καμπους).

Μπισ'τιριές (Παπ.), τόπος ὑπόκρημνος καὶ σπηλαιώδης.

Πλατειὰ Χούν(η) (Παπ.) (Προβλ. ἐν Χίῳ: Στενοχόνη). *Χούνη* παρ' ἡμῶν σημαίνει γαίλην κατοφέρνηιαν εἰς τὰς πλευρὰς βουνοῦ, δι' ἧς κατοφρῶσιν γαίλικες ἀποκοπτόμενοι ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ ἀποτελοῦντες σωρὸν ἐν εἴδει *χοάνης*, ἧς ἡ βᾶσις εἶναι εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους καὶ ἡ κορυφή ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς γλιτύς. (Προβλ. Τ. Χ. σελ. 39).

Πόρτις (οἶ), διάβασις ὁμοία πρὸς πύλην ἀνωθεν τῆς Γλυτονιαβίστης καὶ ἄλλη παρὰ τὴν Γίτισταν (Μ.).

Σιάδια. (ἀντι ἰσιῦδια = τόπος ἴσιος, ὁμαλὸς ἢ ἄλλως *ἰσιουμα*, *ἰσιουτουπιά* καὶ ὑποκοριστ. *σαδαράκ'*). Ἐπειδὴ τοιοῦτοι ὁμαλοὶ τόποι ὑπάρχουν πολλαχοῦ, διαστέλλονται διὰ τῆς προσθήκης επιθετικοῦ διορισμοῦ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου, εἰς ὃ ἀνήκουν λ. γ. *Βραδινὰ Σιάδια*, *Παπιγκιώτκα Σιάδια* (ἀνήκοντα εἰς τὰ χωρία Βραδέτον, Πάπιγκον (Ζ.) κ. ἄ.

Σκάλα. Οὕτω καλεῖται ὁδὸς δυσδιατωτάτη παρὰ τὴν Κρουσιόβισταν (Μ.), προβλ. Η. Μ. τ. Ε', 15, ἔτι δὲ καὶ τόπος ἐν Παλίγκῳ κατοφρήτης καὶ γλιμακοειδῆς.

Σκασμάδ(ι), τὸ (Παπ.), τόπος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ῥαδόβολης, κληθεὶς οὕτω, διότι φέρει ῥωγμὴν καὶ οὕτω φαίνεται προελθὼν ἀπὸ τὸ *οκάσιμον* τρόπον τινὰ τῆς ἀκρωρείας κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Σκαφιδάκι (Πρ.), βουνὸν ὁμοιάζον πρὸς σκάφην ἀνεστοραμμένην. (προβλ. *Σκάφη* ἐν Κύπρῳ. Τ. Κ. σ. 361).

Σπήλαιο (Κ.).

Τρῦπα (Ἀῤῥα.), ἔνεκα ὀπῆς ἐν τῷ αὐτόθι κειμένῳ βράχῳ.

Ψ(η)λὰ Κουκούλια (Παπ.), τόπος, ἐν ᾧ ὑψοῦνται ἀπότομοι καὶ συμπαγεῖς καὶ ἀπομεμονωμένοι ἀπ' ἀλλήλων βράχοι.

β) Ἐκ τῆς θέσεως τοῦ τόπου εἴτε καθ' ἑαυτὸν εἴτε ἐν ἀναφορᾷ καὶ συγκρίσει πρὸς τοὺς παρακειμένους ἢ καὶ ἀπώτερον κειμένους ὁμοειδεῖς τόπους, λ. γ.

Ἄνήλιο, τό. Οὕτω καλεῖται κόμη ἐν Μαλακασίῳ ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς, ἔτι δὲ καὶ μία τῶν συνοικιῶν τοῦ Παλίγκου, εἰς ἣν ὁ ἥλιος ἀνατέλλει βραδύτερον ἢ εἰς τὰς ἄλλας. Ἀντιθέτως τὸ Μέτσοβο καλεῖται καὶ *Προσήλιο* (Προβλ. Η. Μ. Δ', 7).

Κάτου-Λάκκος (Παπ.), *Κειθιλάκκος* (ἦτοι ὁ «ἀπεκείθε», ὁ πρὸς Δ' τοῦ Παλίγκου λάκκος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πρὸς Α. αὐτοῦ ῥέοντα καὶ κυρίως *Λάκκον*, ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω, καλούμενον).

Κλειδί, τόπος, ὅστις ὄντως εἶναι ἢ κλείς ἀτραπιῶν εἰς τὴν πρὸς Ν. τῆς Γλυτονιαβίστης ἀπόκρημνῶν βουνοσειράν.

Μεσοβούνη (Ζ.), χωρίον κείμενον ὄντως ἐν μέσῳ δύο βουνῶν.

Μεσογιόφυρα, ἀντὶ *Μεσογιόφυρο* = ἡ ἐπὶ τοῦ Ἄφου γέφυρα, δι' ἧς διέρχεται καὶ ἡ κεντρικὴ ἀμαξιτὴ ὁδὸς τῆς Ἡπείρου Ἰωαννίνων-Κορυθιάς καὶ ὁ περὶ αὐτὴν τόπος. Ἐκλήθη δ' οὕτω ἅτε κειμένη ἐν μέσῳ δύο ἄλλων γεφυρῶν, ἦτοι τῆς ἐπὶ τοῦ Σαρανταπόρου καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Μπουραζανίου, συμβαλλόντων εἰς τὸν Ἄφον **Κατόπιν**, λησιμονηθείσης τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως καὶ συμπεριληφθείσων καὶ τῶν παρακειμένων δύο γεφυρῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἐστὶν ἡ ἐνὶ τῷ ἐνίκῳ εἰς πληθ. *Μεσογιόφυρα* (προφ. *Μισογιόφ*).

Παράβατος (Κ.) — *Πέραμα*, προάστειον τῶν Ἰωαννίνων κείμενον εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τῆς Παμβώτιδος. — *Πέρα μαχαλᾶς* ἢ ἀπλῶς *Πέρα* καλεῖται μία τῶν συνοικιῶν τοῦ Παπίγκου, ἅτε κειμένη εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τοῦ διασχίζοντος αὐτὸ *Λάκκου* (ῥύακος).

Ποταμιά. Οὕτω καλοῦνται δύο κῶμαι, ἡ μὲν ἐν τῇ στενῇ καὶ εὐφόρῳ πεδιάδι τοῦ Φιναρίου μεταξὺ τοῦ Ἀχέροντος καὶ Κοκκυτοῦ, ἡ δὲ παρὰ τὸν ἄνω ῥοῦν τοῦ Λούρου. (Πρὸβλ. *Ποτάμιον*, *Δικὸν ποταμοί*, κῶμας τῆς Κύπρου (Τ. Κ. σ. 358).

Τὰ δύο τμήματα πόλεως ἢ κῶμης ἢ καὶ δύο ὁμώνυμοι καὶ πλησίον ἀλλήλων κείμενοι κῶμαι, καθ' ὅσον μὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἢ ὑψηλοτέρα θέσις τῆς ἑτέρας, διακρίνονται διὰ τῶν ἐπιρρ. *Πάνω* — *κάτω* λ.χ. *Πάνω Κόντσα* — *Κάτω Κ.*, *Πάνω Ραβένια* — *Κάτω Ρ.* (Ζ.), — *Πάνω Σουδενά* — *Κάτω Σουδενά* (Ζ.), *Πάνω Λαγίστα* — *Κάτω Λ.* (Κ.), *Πάνω Σούλι* — *Κάτω Σ.* (Λ.), *Πάνω Μεσοπόταμο* — *Κάτω Μεσοπόταμο* (χωρία παρὰ τὸ Δέλβινον), *Πάνω Βίτσα* — *Κάτω Β.* (Ζ.), *Πάνω Δρόβιανη* — *Κάτω Δρ.*, *Πάνω Χώρα* — *Κάτω Χώρα* (συνοικία τοῦ Ἄνω Λαμπόθου καὶ τοῦ Δελβινακίου Π.), *Πάνω Χωριό* (συνοικισμὸς παρὰ τὰ Κάτω Σουδενά ἐκλιπὼν ἤδη) κ. ἄ., καθ' ὅσον δὲ συγκρίνονται πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὸ μέγεθος, προκύπτουν τοπωνύμια ὑποκοριστικὰ λ.χ. *Μπιστούνη* (χωρίον παρὰ τὰ Ἰωάννινα) καὶ *Μπιστουνόπουλλο*, *Δελβινάκι* (Π.), καὶ *Δελβινικόπουλλο* (Κ.), *Τσιφλίκι* καὶ *Τσιφλικόπουλλο* (ἐπαρχία Κονίτσης), *Γαρδίκι* καὶ *Γαρδικόπουλλο* ἢ *Παλιό Γαρδίκι* (Κ.), *Σούλι* καὶ *Σουλόπουλλο* (Κ.), *Γρανίτσα* καὶ *Γρανιτσοπούλλα* (παρὰ τὴν Παραμυθίαν), *Ζαβροῦχο* καὶ *Ζαβρουχάκι* (ὄροπέδια παρὰ τὴν Κιάφραν καὶ Κιούγγι. Πρὸβλ. Η.Μ. Γ', 9), *Νεοχώρι* (Κ.) καὶ *Νεοχωράκι*, *Κορώνη* καὶ *Κορωνόπουλλο*, *Λάκκα* καὶ *Λακκοπούλλα* (περιφέρεται ἐν τῇ Ν. Ἡπείρῳ) κ. ἄ. (πρὸβλ. καὶ τὰ ῥηθέντα *Αὐγὸ* καὶ *Αὐγουλάκι*).

4) Ἐκ τῆς ὑφ' ἡμῶν χρήσεως τοῦ ἐδάφους λ. χ.

Ἀλογόδρομος (Ἀλογόδρομους) ὁδὸς ἐπὶ τῶν Δ. κλιτύων τοῦ ὄρους Ἀστράκας (Παπ.) δι' ἧς διέρχονται τὰ ἄλογα τῶν Σαρακατσαναίων νομάδων.

Βίγλα (= σκοπιὰ), παρὰ τὸ χωρίον Βουτονός (Μ.) (Πρβλ. καὶ *Καραούλια* (Μ.)).

Γελαδομονή (προφ. Γελαδουμονή) τόπος ἐν Παπίγκῳ, ἐν ᾧ «μονιάζουσι» τὰ βόδια, τὰ γελάδια.

Κλεφτόβρυσες (Παπ.) πηγαί, ἐξ ὧν ὑδρεύοντο οἱ λησταί, τῶν ὁποίων τὰ λημέρια ἔκειντο ἐκεῖ πλησίον (προφ. *Κλεφτόβρυσες*).

Δ(ι)βαδάκια (Παπ. καὶ ἐν Βίτση (Ζ), *Λιβάδια* (Ἄρτσ.) Πρβλ. *Λιβάδι* καὶ *Λιβάδκια*, κώμας ἐν Κύπρῳ (Γ. Κ.) σ. 359).

Συλοπάζαρο (Μ.) πρβλ. καὶ *Ἀλευροπάζαρο* (ἐν Ἰωαννίνοις).

Πόρος, τόπος ἐν τῇ Α. ὄχθῃ τῆς Παμβώτιδος, εἰς ὃν καταλήγει ἡ ἀπὸ Μετσόβου εἰς Ἰωάννινα ὁδός, καὶ ἐν Παπίγκῳ, ἐν ᾧ ὄντως εἶναι τὸ πέρασμα τῶν μεταβιανόντων εἰς Βίκον (προφ. *Πόρους*, ὁ).

δ) Ἐκ τῶν φυτῶν τῶν ἐν διαφόροις τόποις φυομένων (*φυτώνουμοι τοπωνυμῖαι*). Οὕτως ὀνομάσθησαν διάφοροι τόποι εἴτε ἐκ τῆς πληθῆος τῶν ἐπ' αὐτῶν φυτῶν καὶ δένδρων εἴτε καὶ ἐξ ἑνὸς μόνοι δένδρου, διότι καὶ ἐν μόνον δένδρον ἀπομεμονωμένον ἢ διαφέρον τῶν παρακειμένων κατὰ τὸ μέγεθος δύναται νὰ διακρίνη τὸν τόπον καὶ νὰ δίδῃ ἐπομένως τὸ ὄνομά του εἰς αὐτόν. Τοῦτο πολλάκις παραμένει καὶ ἀφ' οὗ λείψῃ τὸ φυτόν, τὸ ὅποιον ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὸν τόπον. Ἄν δὲ κατόπιν εἰς τοὺς τόπους, οἱ ὅποιοι τοιοιτοτρόπως ὀνομάσθησαν, συνέβη νὰ κτισθῇ κώμη τις, προσέλαβε καὶ αὕτη τὴν φυτώνουμον τοπωνυμίαν, διότι, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ κ. Σ. Μενάρδος, τὰ ὄνόματα τῶν διαφόρων τοποθεσιῶν εἶναι τρόπον τινὰ φυτώρια τῶν ὀνομάτων τῶν κωμῶν. π. χ.

Ἀγκάθ(ι) (Παπ.) *Ἀγκραθιά* (Ἄρτσ.), *Ἀσφάκα* (πρὸς Β τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰς τὰς κάτωθεν τῆς Δοβροῦς ὑπορείας τοῦ Μιτσκελίου).

Β(ου)ξιά (Μ. Ἡ λέξις σημ. τὴν ἀκταίαν), *Βρομοκλάδια* (Παπ.) (προφ. *Βρουμουκλ.*).

Δαδιά (Παπ.), *Δαδιές* (Παπ.), στὸ *Δάσος* (Πρ.).

Ἐλαιῶνας (Πρ.), *Ἐλατα* (εἰς τὰς κλιτύς τοῦ πρὸς Δ. τοῦ Παπίγκου ὄρους *Τσιούκας*).

Καλαμᾶς (ποταμός, ὁ παρ' ἀρχαίους *Θύαμις*), *Κανναβίστριες (-ις)* (κῆποι κανναβύσπαρτοι ἐν Παπ.), *Καρνά* (Ἄρτσ.), *Καρνές* (εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μιτσζέλ), *Καστανιά* (Σουλίου), *Καστροσυνκιά* (ἀνωθεν Πρ.), *Κιρασσιὰ* (Παπ. καὶ Ἄρτσ.).

Λάπατο(ν), τὸ (ἐπὶ τοῦ ὄρους *Ῥαδόβολης* Παπ.), *Λεφτοκαρνά* (χωρίον παρὰ τοὺς Φιλιάτες).

Μέγα δέντρο(ν) (Ἀ.μ.), **Μονοδέντρι** (Ζ), **Μέγας λόγγος** (παρὰ τὴν Βοστίαν Π.)
Μηλιά (Π.) **Μυγδαλιά** (μία τῶν συνοικιῶν τῆς Γκριτσούνιστας (Κ.) καὶ
2) τόπος ἀμπελόφυτος ἐν Ἀρτσιῶν),

Παλιάμπελα (Κ. Σουδεκά (Ζ.), **Πλάτουνας** (συνοικία Ἰωαννίνων), **Πουρ-
ραριά** (Ἀρτσ.), **Πουριά** (Παπ.).

(Ἀγιάννης) **Ῥηγαῶς** (Πρ.) ἐκ τῆς ἀφθόνης παρ' αὐτὸν φανομένης ῥίγανης,
Ῥεϊκτοζώναρο (ἀντί: Ῥεϊκτοζώναρο, ἀπὸ τὰς ἐν αὐτῷ φανομένας
ῥεϊκίτας (ῥεϊκίας).

Σουρβιά (Παπ.), **Συκιές** (Ἀρτσ.).

Τρανταφυλλιά (χωρίον ἐν τῇ Ν. Ἠπειρῷ).

Χάν Φτελεῶς (πανδοχεῖον πρὸς Ν. τῶν Ἰωαννίνων, λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ
τῆς παρ' αὐτὸ πτελέας), **Φτέρ(ι)** (Ἀρτσ.), **Φτέρις** (Ἀμ.) κ.λ. (Πρὸβλ.
Πευκερά, **Ἀγγαθθερόν** κ. λ. ἐν Κύπρῳ, **Ἀγκαθεά**, **Ἀγρελεῶς**,
Ἀχλαδεῶς, **Πευκεῶς**, **Πρινεῶς** κ. λ. ἐν Χίῳ (Τ. Χ· σελ. 47).

Σημ. Καρπώνυμοι τοπωνυμῖαι, συνήθεις ἀλλαχοῦ, εἶναι σπάνια καθ' ὅσον
γνωρίζω, ἐν Ἠπειρῷ, πρὸβλ. **Βαλανιδόραχο** (χωρίον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ
Ἀχέρ. καὶ Κοκκτοῦ, **Καμποκούκκια** (Ἀρτσ.) (Πρὸβλ. **Κολοκάσιον**, **Κρομμύδιον**,
Σταφύλιον, **Φοινίκιον**, **Μακράσουκα**, **Συκαμίνου** κ. λ. ἐν Κύπρῳ (Τ.Κ. σελ.
365, 366, 368), **Ῥωδάκιον**, χωρίον ἐν Δ. Κρήτῃ κ. λ.).

6) Ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς νεμομένων ζώων ἢ ἐντόμων λ. γ.

Ἀβδέλλα (εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σμόλκα).

Ἀλποχώρι (Π.), δεύτερον παρὰ τὴν Δωδώνην καὶ τρίτον παρὰ τὸ Σοῦλι.

Ἀειτόραχι, καταστάσα πανελληνίως γνωστὴ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ μάχης κατὰ
τὴν πολιιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων. **Ἀιτοκούκουλο(ν)**, βράχος ἐν Παπ.

Μελίσσι, βράχος ἐν Μ. (Η, Μ. Δ', 27), **Μελισσόπετρα** (Π.).

Μυρομηγκόραχι (Ἀρτσ.). (Πρὸβλ. τὰ ἀρχαῖα: **Μυρόνησος**, **Ἀλωπεκόνησος**).

7) Ἐκ ποικίλων οἰκοδομημάτων εὐρισκομένων ἐν αὐτοῖς. Εἶναι δὲ ταῦτα

α) **Ναοὶ** καὶ **Μοναί**. Ὅπως πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὕτω καὶ ἐν Ἠπειρῷ
τὰ ἀγιώνυμα τοπωνύμια εἶναι πολυπληθέστατα. Ἡ ζοηρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ
λαοῦ εὐσέβεια δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν οἰκοδομίαν ναῶν εἰς τοὺς
πολιούχους τῶν κωμιῶν καὶ ἄλλους ἀγίους, ἀλλ' ἀποδίδει τὸ ὄνομα τοῦ
ἀγίου, εἰς τιμὴν τοῦ ὁποίου κτίζει τὸν ναόν, καὶ εἰς τὸν πέριξ τόπον καὶ
εἰς πολλὰς κώμας, κτιζομένας εἰς τοιοῦτους ἀγιωνύμους τόπους. Οὕτω λ. γ.
εἰς μόνον τὸ Πάπιγρον ἔχομεν τὰς ἐξῆς τοπωνυμῖαις ἐξ ὀνομάτων ἀγίων:
"Ἀι-Βλάϊς" (Ἅγιος Βλάσιος), "Ἀγιώρ'ς" (Ἅ. Γεώργιος), "Ἀι Νκόλας", "Ἀϊ-Θανάϊς"¹.

¹ Οὐκ ὀλίγοι ἀγιώνυμοι τοπωνυμῖαι ἀνήκουσαι εἰς τόπους πλήρεις ἀγρῶν καὶ
ἀμπελῶν λέγονται καὶ εἰς πληθ., καθ' ὅσον ὁ δι' αὐτῶν ὀνομαζόμενος τόπος νοεῖται
ὡς σύνθετόν τι ἐκ πολλῶν ἀμπελῶν ἢ ἀγρῶν. Οὕτω λ. γ. λέγεται «ἀκόμα δὲν γίναν

Παναϊά, Παλιουρή (Παναγία ἢ Παλιουριώτισσα), Ἐλ-Κουσαντίνους, Ἄϊ-λιᾶς, Ἄϊ-Τρύφανους (Ἄγ. Τρύφων), Ἄϊ Παρασ'κιθή, Ἄγκυριακή (Ἄγ. Κυριακή), Ἄϊ-Κοτόφορος (Ἄγ. Χριστόφορος), Ἄϊ-Ταξιάρχης (Ἄγ. Ταξιάρχαι), Βαγγιλίστρια κ. ἄ., σχεδὸν ὅσοι οἱ ναοὶ καὶ τὰ παρεκκλήσια καὶ τὰ εἰκονίσματα ἀκόμη τὰ ἰωαννίνα ἔδω καὶ ἐκεῖ.

Ἄϊ-Βασίλ' (Ἄϊ-Βασίλειος), Μιγάλ' Ἰκκλησιὰ (Ἄμ.) ἦτοι ναὸς τοῦ Ἄγ. Μηνᾶ, τοῦ πολεμικοῦ τῆς φερωνύμου κόμης, Ἄϊ-Σουτήρα (ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος ἐν Γλυτονιάστῃ), στοὺ Μαναστήρ' (=ἡ τε μονὴ, ἢ παρὰ τῶν Ἄμ., τῆς Παναγίας τῆς Σπηλαιώτισσης καὶ ὁ περὶ αὐτὴν τόπος), ἔς τὴ Βιλλὰ (=ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἡ μονὴ τῆς Βελλᾶς καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ πόλις Βελλὰ, ἧς τὸ ὄνομα διασφύζεται καὶ ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ μητροπολίτου Βελλᾶς καὶ Κονίτσης) κ. ἄ., χωρία δὲ ἀγιώνυμα σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς: Ἄγ. Μηνᾶν (Ζ.) Ἄγ. Σαράντα (ἐκ τῆς Μονῆς τῶν ἁγ. 40 μαρτύρων), Ἄγιονικόλαν (παρὰ τὴν Αὐλῶνα), Σωτήρα (Αὐλῶνος, ἐκ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως), Ἄγιαντραῖν, Ἄγιοβασίλην (παρὰ τὸ Δέλβινον), Ἄϊ Γεώργιον (κάτωθεν τῶν Ἄγ. Σαράντα), Περίλεψη (συννοικισμὸν παρὰ τὰ Ἰωάννινα ἐκ ναοῦ Παναγίας τῆς Περιβλέπτου) κ. λ. π.

Μόνον κατ' αἰτ. λέγεται ἡ τοπωνυμία ἔς τς Ἄγιοῦς («τοῦ γιουφύρ' ἔς τς Ἄγιοῦς») κληθεῖσα οὔτω, διότι παρὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ γέφυραν, κειμένην παρὰ τὰ Κάτω Ραβένια (Ζ.), ὑπάρχει σπήλαιον, εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ὁποίου διασφύζονται παλαιαὶ ἀγιογραφίαι, καὶ ὑποτίθεται ὅτι θὰ ἦτο ποτε ναὸς ἢ ἀσκητήριον (H. M. Z', 10 σημ. 2) (Πρβλ. ἔς τοὺς Ἄγιοῦς ἐν Κύπρῳ, ἐκ παρεκκλησίου τῶν Ἄγ. Ἀναργύρων (Γ. Κ., 378).

Σημ. Ὅταν δύο παρακείμενα χωρία συμβῆ νὰ ἔχουν παρεκκλήσια εἰς τὸν αὐτὸν ἄγιον ἀριερωμένα καὶ ὁμώνυμα ἐπομένως τοπωνύμια, τότε δὲν ἀρκεῖ πλέον μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου εἰς δήλωσιν τοῦ τόπου, ἀλλ' ἀνάγκη δι' ἐπιθέτου ἢ δι' ἐμπροθέτου ἢ διὰ γενικῆς διορισμοῦ νὰ δηλωθῆ ἀκριβέστερον, ποῖον ἐκ τῶν δύο ὁμωνύμων τόπων. ἔννοῦμεν. Οὔτω λέγομεν: πάνου (πηγαίνω) ἔς τοὺν Ἄηλιὰ τοῦ Γλυτονιαφορῶ ἢ τς Γλυτονιάφορας ἢ ἔς τοὺν Ἄηλιὰ τοῦμ Παλιγκιότκων, πάνου ἔς μ' Παναϊὰ ἔς τοὺ Βιτοκῶ (Ζ.) ἢ ἔρχομυ ἀπὸ μ' Παναϊὰ ἀπὸ τοῦ Βιτοκῶ (πρὸς διύκρυσιν ἀπὸ τῆς ἐν Παπίγῳ) κ. λ.

6) **Μύλοι.** Καὶ οἱ εἰς τὰ διάφορα χωρία μύλοι ἔδωκαν τὸ ὄνομά των εἰς τοὺς περὶ τὸς τόπους. Ἄλλὰ καὶ χωρία ἔτι εἶναι φερώνυμα μύλων, λ. χ. Μύλος, χωρίον ἐν Λακκοπούλλα (πρβλ. Μύλους καὶ ἐν Πελοποννήσῳ).

οἱ Παναϊῆς = δὲν ὄρισαν εἰσέτι τὰ ἐν τῇ Παναϊᾷ σιτηρά, «Φέτου οἱ Ἄγκυριακῆς ἢ οἱ Ἄϊ-Θανάσδς; δὲν εἶναι προουκουμέν'» = οἱ ἐν Ἄγ. Κυριακῇ ἀγροὶ ἢ αἱ ἐν Ἄγ. Ἀθανασίῳ ἄμπελοι δὲν εἶναι προουκουμένοι.

Ἄν δὲ μῦλος τις ἐγκατελείφθῃ καὶ ἐκτίσθῃ ἄλλος εἰς μέρος καταλληλότερον, τότε ὁ περὶ τὸν ἐγκαταλειφθέντα τόπος καλεῖται φυσικὰ *Παλιόμυλος* (παλαιόμυλος).

γ) **Κρήναι καὶ πηγάδια.** Συνηθῆς εἶναι ἡ τοπωνυμία ἔς τ' *Βρούσι* (προβλ. καὶ ἀνωτέρω *Βρουπούλλα*) *Βρούσι* καλεῖται καὶ χωρίον παρὰ τὸ Λέλινον καὶ ἕτερον εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὄρου *Πλαταριάς* (Ν. τοῦ λιμένος τῆς Ἡγουμενίτσας) (Προβλ. καὶ χωρίον *Κρήνα* ἐν Χίῳ. Τ. Χ. σελ. 27). Ὁσαύτως ἀνήθης καὶ ἡ τόπων. *Π(η)γάδι* (προφ. ηγάδ'), ὡς λ. χ. ἐν *Παλίγκῳ*, ἐνθα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐννοεῖται οὐ μόνον ἡ εἰς τὸ χωρίον παρακειμένη κρήνη, ἀλλὰ καὶ ὁ περὶ αὐτὴν τόπος πλήρης κήπων καὶ ἀγρῶν. *Πέντε πηγάδια*, πρὸς Ν. τῶν Ἰωαννίνων, ἄγνωστὰ ἔκ τε τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου 1897 καὶ ἐκ τοῦ τελευταίου ἐλληνοτουρκικοῦ τοῦ 1912-3. *Πγαδούλλ'* (Ἄρτα.) (ὡς προσηγορικὸν ἢ λέξις δηλοῖ τὸ φρέαθ). Συνηθέστερον προστίθεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρύσαντος τὴν βρούσιν ἢ πηγάδι λ. χ. ἔς τ' *Στέφους τ' βρούσ'* (Παπ. Ἡ κατ' ὄνομ. ἐκφορὰ ἀχρηστος), ἔς τ' *Μίχ' τ' βρούσ'* (Παπ.), ἔς τ' *Ντάσκα τ' βρούσ'* (Παπ.) κ. ἄ., εἰς ἃ προηγεῖται κατὰ κανόνα τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ τόπων. *Βρουσιατραγκόν'* (Παπ.) ἀντὶ *βρούσ'* τοῦ *Σιαντραγκόνη*, ὡσπερ ὄντως καὶ ἀνέγνωσα αὐτὴν εἰς προικοσυμβόλαιον τοῦ ἔτους 1813. Ἐν ταύτῃ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἐκλιπόντας πρὸ πολλοῦ τοῦ οἴκου τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ λησμονηθέντος τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, συνεσοματώθη ἡ λ. *βρούσ'* μετὰ τούτου εἰς ἓν ὄνομα, ἡμικροθῆ δὲ καὶ ἡ ἔννοια τῶν συνθετικῶν του μερῶν. Εἰς τοῦτο συντελεῖ καὶ ἡ ἔκπτωσης τοῦ ρ: *Βρουσιατραγκόν'*, κατ' ἀνομοίωσιν.

δ) **Καλύβαι καὶ ἀλώνια.** Εἰς πολλὰ γεωργικὰ χωρία (Ἄρτσισταν, Τσερβάρι, Γλυτονιάρσταν κ.λ.π.) οἱ χωρικοὶ πλὴν τῶν κυρίων οἰκήσεων ἔχουν καὶ καλύβας εἰς τὸν κάμπον, εἰς τὰς ὁποίας ἄχι μόνον φυλάττουν τὸν θεριζόμενον σίτον, ἀλλὰ καὶ κατοικοῦν κατὰ τὸν χρόνον τῶν γεωργικῶν των ἐργασιῶν, ἵνα εἶναι πλησιέστερον εἰς τοὺς ἀγρούς των καὶ μὴ χάνουν πολύτιμον χρόνον μεταβαίνοντες καθ' ἑκάστην προΐαν εἰς αὐτοὺς, ἀπέχοντας δύο καὶ περισσότερας ἐνίστε ὄρας ἀπὸ τὰ χωρία των. Οὕτω προῆλθον συνοικισμοὶ ὅλοι ἐκ καλυβῶν, οἵτινες κοινῶς ὀνομαζόνται *Καλύβια*. Πρὸς διάκρισιν δὲ τούτων ἀπ' ἀλλήλων προστίθεται καὶ τὸ ὄνομα τῆς κώμης, εἰς ἣν ἀνήκουν, λ. χ. ἔς τ' *Ἀρτσισινὰ τὰ Καλύβια*, ἔς τὰ *Γλυτονιαρσινὰ* ἢ ἔς τὰ *Τσιρβαριώτικα τὰ Καλύβια*, *Μπουλιτζάτικα Καλύβια* (Κ), *Καλύβια τῶν Τσαραπλιανῶν* (Ζ) κ.λ. ἔς τ' *Νιθούγκα τ' ἀλών'* (τόπος ἐν Παπ., ἐνθα ἄλλοτε ἦτο τὸ ἀλώνι

Ντρούγκα τινός, τοῦ ὁποῖου ἤδη δὲν φαίνεται πλέον οὐδὲν ἔχνος).
Πέντε ἀλώνια (Ζ.) (Προβλ. Ψηλά Ἀλώνια ἐν Πιάτραις).

ε) **Χάνια**. Εἰς τοὺς ἀμαξιτοὺς δρόμους τῆς Ἡπείρου ὑπάρχουν κατὰ διαστήματα χάνια διὰ καὶ σταθμεῖουν οἱ διαβάται καὶ τὰ φορητὰ των ζῶα, δι' ὧν μεταφέρονται τὰ ἐμπορεύματα. Ἐκ τούτων καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδίου τοῦ ἢ ἰδιοκτῆτου ἐπλάσθησαν τοπωνυμῖα ἰσαριθμοῦσι πρὸς αὐτά. Οὕτως ἀκούομεν λεγόμενον «θά μισημυριάσουμι εἰς τὸ Ἐμὶν ἀγῶ τοὺ χάν'» ἢ εἰς τὸ Σιεφικ μπεῦ τοὺ χάν' ἢ ἀπλῶς εἰς τὴ τρία χάνια (παρὰ τὸ χωρίον Βουτονὸς Μ.). εἰς τὸ Φονάτ' τοὺ χάν' κ.τ.λ.

ς) **Διάφορα ἄλλα ἰδιωτικὰ ἰδρύματα**. Οὕτως εἰς τὰ Ἰωάννινα μία συνοικία καλεῖται *Πλιθοκοπιὸν* ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ πλινθοποιείου. *Καφετέδες*, ἐνθα καὶ ἔξοχικός περίπατος ἐν Προβέζη. *Ἀργαστήρια* (θέσις ἐν Παπίγκω, ἐνθα ὑπῆρχόν ποτε τὰ ἐμπορικὰ τῆς κομποπόλεως καταστήματα, ὅτε αὕτη ἦτο τὸ διοικητικὸν κέντρον τῶν ἐκλιπόντων ἤδη πρὸ πολλοῦ χωρίων), οὕτω καλεῖται καὶ θέσις τις παρὰ τὸ χωρίον *Βασταβέτζ* (Μ.). *Καμίγια*, χωρίον παρὰ τὴν Ζίτσαν (Κ.) συγχωνευθὲν ἤδη πρὸς αὐτὴν (προβλ. ὁμώνυμον συνοικίαν ἐν Πειραιεῖ) κ.λ.π.

ζ) **Ἐρείπια ἀρχαίων κτισμάτων** ἦτοι φρουρίων, συνοικισμῶν, πύργων κ.λ. Ὅχι ὀλίγαι εἶναι αἱ τοπων. ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς λέξεως *Κάστρο*, ἀνήκουσαι εἰς τόπους, εἰς τοὺς ὁποῖους ὑπάρχουν λείψανα παλαιῶν φρουρίων λ. χ.

Κάστρο (τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων). Οὕτω καλεῖται συντομώτερον καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον. *Λαχανόκαστρο* (Π.), κληθὲν πιθανῶς οὕτως ἐκ τοῦ ἐπωνύμου *Λαχανᾶ* τινός. *Παλιόκαστρο* (Γσ.). Οὕτω καλεῖται καὶ τὸ ἠρειπωμένον φρούριον τῆς Νικοπόλεως. *Παλιόκαστρο τοῦ Μπαμπακᾶ* ἐν Χιμάρα. *Κάστρο τῆς Λίτσας* ἐν Πύργω.

Καστρεῖ 1) εἰς τὸ τμήμα Κουρέντων 2) ἐν Μαλακασίῳ παρὰ τὸ χωρίον Λουζέτς 3) χωρίον παρὰ τὴν Ἀχερουσίαν.

Καστράκι(ι), μεσαιων. φρούριον παρὰ τὸν Ἄμ. *Καστρίτσα* εἰς τὴν Ν. ὄχθην τῆς Παμβώτιδος.

Κάτω χτίσματα, λείψανα τείχους μεσαιων. ἐν Παπίγκω καὶ ὁ περὶ αὐτὰ τόπος.

Πύργος (Κ.) παρὰ τὸ χωρίον Γκριτσούνιστα καὶ ἐν Μ. (εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Κατσανοχωρίων). *Πύργ(οι)* καλοῦνται ἐν Παπίγκω διάφοροι θέσις ἐπὶ τοῦ ὄρους Ῥοδόβολης, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ Σαρακατσαναῖοι νομάδες ἀνεγείρουν λιθοκτίστους πύργισκους, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁποίων λαμβάνει τὴν ὀνομασίαν καὶ ἡ θέσις λ. χ. εἰς τὸς τρεῖς τὸς Πύργ' ἢ εἰς τὸς δύο τὸς Πύργ' κ.τ.λ. (=εἰς τοὺς τρεῖς πύργους κ.λ.).

Παλαιοχώρι(ι) (Μ.), ἐν ᾧ τὰ ἐρείπια τοῦ ἐρήμου ἤδη χωρίου *Μέλαρης*, οὕτω καλεῖται καὶ μίᾳ τῶν συνοικιῶν τοῦ χωρίου Προσπολίου (Μ.), εἰς δὲ τὸ Ζαγορί Παλαιοχώρι καλεῖται ἔρημος ἤδη συνοικισμὸς παρὰ τὸ χωρίον Πάνω Σουδερά καὶ ἄλλος, ἔρημος ὡσαύτως, παρὰ τὰ Κάτω Σουδερά. Παλαιοχώρι καλεῖται καὶ τὸ ἐγκαταλειφθεὶς ἤδη χωρίον Μιτοικόπουλλο (Π.), ἐξ οὗ συνοικήσθη περὶ τὰ μῆσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ *Μεϊζιτιές*. Παλαιοχώρ' τ' *Μποτσιαρη* (Γσ.) καὶ Παλαιοχώρ' τς *Λάϊστας* (Ζ.), ἐξ οὗ ἀποικήσθη ἡ Λάϊστια, τὸ πολυανθρωπότερον χωρίον τοῦ Ζαγορίου. Πρὸβλ. καὶ Παλαιοσέλι (=Παλαιοχώρι) ΝΑ. τῆς Κονίτης.

Σημ. Ἀντιθέτως οἱ νέοι συνοικισμοὶ συχνὰ λαμβάνουν τὸ ὄνομα *Νεοχώρι* (οὕτως ὀνομάζεται 1) χωρίον τῶν Κουρέντων 2) κόμη ΝΔ. τῶν Ἰωαννίνων καὶ 3) ΝΑ. τῶν Ἀγ. Σαράντα). Πρὸβλ. *Νιόχ χωροκὸν* ἐν Κύπρῳ (Τ.Κ. σελ. 351), *Νεχώρι* ἐν Χίῳ (ΤΧ. σελ. 31) κ.λπ.

η) **γέφυραι**, λ. χ. ἔς τὸν Παλιογιόφυρον (Παπ.), στοὶ γιοφύρ(ι) τς *Βοῖδομάι(η)ς* (Πρὸβλ. τὰ ἀνωτέρω *Μεσογιόφυρα*, τὸ γιοφύρ' ἔς τς *Ἀγριούς*), τὸ γιοφύρ' ἔς τὸ Λυκόστομο παρὰ τὰ Ἰωάννινα κ.λπ.

θ) **Καὶ μνημάτων** φερώνυμα τοπωνύμια ἀπαιτοῦν ἐν Ἠπειρῷ, λ. χ. *Μνήματα* (συνοικία ἐν Ἰωαννίνοις καὶ 2) θέσις παρὰ τὴν Βίτσην (Ζ.), τ' *Γαλίμ'* τὸν μνήμα (Παπ.), τ' *Διαμάντ'* τὸν μνήμα (Ἄρτσ.), εἰς τὰ ὅποια ὡς μεμονωμένα προστίθεται καὶ τὸ ὄνομα τῶν, ἄγνωστον διὰ τίνα αἰτίαν, ταφέντων ἐντὸς αὐτῶν.

ι) Ἐκ ποικίλων γεγονότων ἀφορώντων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἱστορίαν τοῦ τόπου ἢ ἐκ διαφόρων περιπετειῶν καὶ δυστηχημάτων ἐκ τῶν σπανίως ἐπιγιγνομένων εἰς τινὰς τῶν κατοίκων καὶ προσκενόντων κατ' ἀκολουθίαν μεγάλην ἐντύπωσιν, ὥστε νὰ μνημονεύονται καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις καὶ ν' ἀποκρυσταλλώνεται βαθμηδὸν ἢ ἀνάμνησις αὐτῶν εἰς ποικίλας τοπωνυμίας. Ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου πλείστακις λησμονεῖται ἐντελῶς τὸ γεγονός, ἐξ οὗ ἀφορμὴ ἢ τοπωνυμία, καὶ παρέχεται οὕτως ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς μυθολογίας ἢ ἀθαιρέτους εἰκασίας λ. χ.

Τουρκοδρομία ἐν Βίτση (Ζ.), ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Τουρκοκρατίας. *Τουρκοπάλουκο* (Παραμυθίμ). *Παππαλάκκος* (κλεισοῦρα παρὰ τὸ χωρίον Μπουτσικὸν (Π) πρὸβλ. Η,Μ.Ζ' 9. *Ἀϊ-Νικόλας Φονιᾶς* (Κ.) πρὸβλ. ΗΜ. Ζ', 78. *Κεφάλια* (ἐν Μπίγια (Ζ.) πρὸβλ. ΗΜ. Θ', 56. *Χαντάκι τοῦ Βενετσιάνου* ἐν Ἰωαννίνοις (ΗΜ. Α', 24).

Ἐπισκοπή (χωρίον πρὸς ΝΑ. τοῦ Ἀργυροκάστρου, λαβὸν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς εἰς αὐτὸ μεταφορᾶς τῆς ἐπισκοπικῆς ἑδρας τῆς Ἀρβίνουπόλεως μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς τῷ 558 μ. Χ. (Πρὸβλ. Η. Ἄστ. σελ. 71).

ἴς τ' Ζαβουγιάν' τ' ῥάχ' (Παπ.), ἴς τς Ζαφείρους τὰ σιφάνια (Παπ.), ἴς τ' Φαρμάκ' τ' σκάλα (Παπ.), ἴς τ' Γκάχα τ' λακκιά (Παπ.), τῆς ἀρχῆς τῶν ὁποίων οὐδεμία σιφῆς καὶ ἀσφαλῆς ἐξήγησις μοι ἐδόθη καὶ παρὰ τῶν γεροντοτέρων ἐτι κατορθῶν τοῦ χωρίου.

ἴς τ' Παπλαζαφῶ' τ' λακκιά, ἴς τ' Νιέρ' τ' λακκιά (Λ), σι' Τζιούφα τ' ῥάχ', ἴς τ' Γιωνῆ τοῦ λάκκου, ἴς τ' Γκαβτζῆ τοῦ λάκκου (Ἄρτσ.), λάκκος τ' Κουβασιῶ' παρὰ τὸ ὄρος Νεμέρτζιαν (τὴν πάλαι Μερόπην).

Φραγγοπήδημα, ὄνομα ἐξοχικῆς θέσεως ἐν Πάργῃ.

Λάκκος τ' Γιαβρούμ' (Ἄρτσ.) ἀντὶ «λ. τς Τσίκους τ' Γιαβρούμ(η)», ὅστις ἔλαβεν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἀποθανούσης ἐκ πτώσεως Τσίκως Γ., καθὼς μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ ἐγγονός της Μιχάλης Γιαβρούμης.

(Προβλ. τῆς Κόρης τὸ γερύρι ἐν Χίῳ (Γ.Χ. σελ. 36 κ.λ.π.).

9) Ἐκ συσχετίσεως τόπων τινῶν πρὸς γνωστὰς λαϊκὰς παραδόσεις καὶ ἐγχωρίους μύθους. Τοιαῦτα τοπωνύμια πολυπληθέστερα ἄλλωθεν (λ. γ. ἐν Κύπρῳ προβλ. *Δαιμονοβούνιν, Δρακογκιά, Σπήλιος τῆς Λάμιας, Πέτρα τοῦ Διερῆ, Κάστρο τῆς Ὠρκῆς, Στοιχειωμένος* κ.λ. ΤΚ. σελ. 361), ἐν Ἠπειρῷ εἶναι σχετικῶς ὀλίγα: *Δρακόλιμνη* (ἢ κατὰ τὴν φωνητικὴν ταῦ Ζαγορ. σι' *Ντρακόλιμν'*) ἐν Παπ., εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τινὰ ἐγχώριον παράδοσιν διέμενέ ποτε ὁ δράκων τῆς ἐν λόγῳ λίμνης, ὅστις ἐπάλασε πρὸς τὸν ἐν τῇ ἀπέναντι τοῦ ὄρους Σμόλκι (προβλ. *Λαογρ. Ε', 48* κέξ.). *Κάστρο τῆς Ἀργιάς* (ἀντὶ λίμνη Ἀργιάς) ἢ ἄλλως *Κάστρο τῆς Ἀργύρας* (παρὰ τὸ χωρίον *Γκορίσαν* ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀργυροκάστρου) κ.λ.π.

10) Πληθὺς τέλος τοπωνυμιῶν προέρχεται ἐκ κυρίων ὀνομάτων (κυριώ-
νυμοι τοπωνυμίας).

Συχνὰ δηλοῦνται διὰ τούτων τὸ κτῆμα μετὰ τοῦ ἰδιοκτῆτον αὐτοῦ, λ. γ. ἴς τ' Νιάσκα τὸ χωράφι (Παπ.), ἴς τ' Γούρ' τὸ χωράφι (Ἄρτσ.), ἴς τ' Μπέλ' τὸ χωράφ' (Ἄρτσ.) κ. τ. λ. Εἶτα πωραλειφθέντος τοῦ κτήματος, ἔμεινε μόνον τὸ ἐπώνυμον τοῦ κτήτορος εἰς γεν. σι' *Παπλαζήκ* (ἀντὶ σι' *Παπλαζήκ'* τὸ χωράφι, καθὼς ἐλέγετο ἄλλοτε (Παπ.), σι' *Τσιμπογιάνν'* (Ἄρτσ.), σι' *Κασιόκ'* (Ἄρτσ.), σι' *Καραγιάνν'* (Ἄρτσ.), ἕως οὐ καὶ ἡ γεν. ἐτρούπη εἰς ὄνομ. καὶ οὕτω καθίσταται πολλάκις δυσδιάγνωστος ἡ ἀρχὴ πλείστον κυριωνύμων τοπωνυμιῶν

Ἀντὶ τῆς γεν. τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτῆτον γίνεται πλεισταίαις χρῆσις ἐπιθέτου παραγομένου ἔξ αὐτοῦ, λ. γ. σιὸν *Πανταζάτι(ι)κου* (Παπ.), ἐνν. τὸ χωράφι, σιὸν *Μασιουλάτι(ι)κου*, σιὸν *Πρωτοσυγκελλάτι(ι)κου* κ.λ.π. (ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μετὰ τὴν κατὰλήξιν --ικω (ν) ἐν Παπ.) ἢ *Στεργέικα, Λιουμέικα, Γκαμπλι-
τσέικα* (χωράφι ἐνν.) ἐν Ἀρτσιόστη, Ἀγ. Μηνῆ κ. ἀ. (Προβλ. τὰ εἰς -ατα ἐν ταῖς Ἰονίαις νήσοις: *Τυπαλδῶατα, Ματαραγκῶατα* κ. λ', *Καρθουνῶατο, Στρα-*

τηγᾶτο κ. λ. ἐν Χίῳ (ΓΧ. σελ. 47) ἢ εἰς -ιανὰ λ. γ. Ἀδοικιανὰ κ. λ., ἐν Χίῳ (ΓΧ. σελ. 47), Κρήτη κ. λ.

Πλείστα ὀνόματα κωμῶν καὶ ἄλλων ἐν Ἠλείῳ τόπων ἐκ πρώτης ὄψεως πείθουν ὅτι ἐπλάσθησαν ἐκ τῶν πάσαι ποτὲ κατόχων αὐτῶν καὶ θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, καὶ ἐγένετο ἢ κατὰλληλος ἔρευναι πρὸς εὑρεσιν τῆς ἀρχῆς πολλῶν τοῦλάχιστον ἐκ τούτων, λ. γ.

Μπιστούνη, Σταυράκη, Μπεζιάνη ἢ -ου, Γραμμένου (ἐξ οὗ καὶ Γραμμενοχώρια), Μανασσῆ, Καλωτᾶ, Καβαλλάρι (οἰκογενεῖαι Μανασσῆ, Καλωτᾶ καὶ Καβαλλάρι ἀναφέρει ὁ Ι. Λαμπροῖδης ὡς ἀκμασάσους ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὸν 15 αἰῶνα (Ζαγορ. σελ. 16), Κυρ Νικολὸ (ἐν Κάμπῳ Ἄρτης), Μαζαράκη (Η.Μ. Γ', 14), Μπουτσαρᾶ (Η.Μ. Γ', 15), Βαρολαῦμ (Η.Μ. Γ', 16), Κοσμηρᾶ (ἐνθ. ἀν.), Ρωμανοῦ (Α.), Φωτειοῦ (Κ.), Δημητράκια (Μ.), Καθάσιλα (Π.), Μακρουγιάννη (κώμη συγχωνευθεῖσα μὲ τὴν Τσονδύλαν (Ζ), Στραβοσκιάδη (Π.), Συργιάννη (Π.), Σκιαδᾶ (Α.), Γεωργάνου (Γσ.), Καραχατζῆ, Καραλῆ Μπέῦ (χωρία παρὰ τὸ Δέλβινον) κ.λ.π.

Καὶ ἐκ προσηγορικῶν ὀνομάτων, οἷον ἐπαγγελματικῶν ἐπωνύμων προήλθον τοπωνύμια λ. γ. Κατσικᾶ (Κ.), Γαλατᾶς (συνοικία Πρεβέζης) κ.λ.π. (Πρὸβλ. Μαχαρῶς, Μαρομαρᾶς, Ἀσκᾶς, κ. λ. ἐν Κύπρῳ.)

Σημ. Ἐκ τῶν τοπωνυμίων, τὰ ὅποια ἀνωτέρω ἀνεγράφησαν, ὅσα μὲν παρέλαβον ἀπὸ ἐντύπου πηγᾶς, τὰ ἐσημείωσα φυσικά, ὅπως τὰ εἶδη ἀναγεγραμμένα. Μόνον τὰ τοπωνύμια, τὰ ὅποια προέρχονται ἀπὸ προφορικᾶς πηγᾶς, ἐσημειώθησαν συμφέρονος πρὸς τὴν ἡπειρωτικὴν προφορὰν, ἢ, ἀκριβέστερον, πρὸς τὴν προφορὰν τοῦ τόπου, ἀπὸ τὸν ὅποιον προέρχονται. Ὅχι ὀλίγα ἐξ αὐτῶν, διὰ τὰ εἶναι εὐδιάγνωστα, ἐσημειώθησαν διττῶς, δηλ. κατὰ τε τὴν κοινὴν νεοελληνικὴν καὶ κατὰ τὴν ἐγχώριον προφορὰν.